

2.9. Чорне море

Чорне море є внутрішнє море басейну Атлантичного океану, розташоване між Європою і Азією. Воно омиває береги України, Росії, Грузії, Турції, Болгарії, Румунії. Керченською протокою воно з'єднується з Азовським морем, протокою Босфор – із Мраморним морем, а потім протокою Дарданелли – із Середземним морем.

Із заходу на схід воно простягається на 1140 км, а з півночі на південь – на 611 км. Довжина берегової лінії моря становить 3400 км, а площа – 422 км². Береги Чорного моря круті, малорозчленовані. Найбільшими затоками є Карканитська, Ягорлицька, Тендрівська, Каламитська, Феодосійська, Цемеська бухта, Джарилгачська, Самсунська, Синопська і Бургаська. Деякі з них відрізані від моря піщаними косами (Тендрівська коса, Кінбурнська коса).

Далеко в море виступає Кримський півострів. Островів мало, серед них: Зміїний, Березань, Джарилгач, Кефкен.

У Чорне море впадають річки: Дунай, Дністер, Південний Буг, Дніпро, Ріоні, Ешиль-Ірмак, Кизил-Ірмак та інші. В дельтах річок утворюються великі лимани (Дністровський, Тилігульський, Дніпровський та інші).

У рельєфі дна Чорного моря виділяють глибоководну котловину глибиною 2000 м, що оточена половою материкової мілини (шельфу). Ширина шельфу в північно-західній і північно-східній частинах моря досягає 200 км і більше, а в південній частині – 2,5-15 км. Дно в межах шельфу покрите піском, ракушняком, мулом, характерні обломкові відклади. На глибоководних ділянках поширені пелітові мули і піски.

Температура повітря над акваторією Чорного моря в лютому від -1 до +8 °С, а в серпні від +22 до +25 °С. Кількість опадів зростає з заходу на схід від 200 до 2000 мм і більше за рік. Середньорічна температура до глибини 75 м змінюється від +15 до +7 °С, з глибиною вона зростає до +9 °С. Середня температура води на поверхні у лютому коливається від 0 до +8 °С, а в серпні – від +24 до +26 °С. Замерзає Чорне море в холодні зими біля північно-західних берегів.

Від берегів до центру моря солоність води змінюється від 16,5-17,5 до 18%. У шарі води від 50 до 200 м вона зростає на 2-5%, у більш глибоких шарах підвищується поступово, досягаючи біля дна 22-22,5%. Значний градієнт солоності води, а також її щільність є перешкодою перемішування поверхневих і глибинних вод, обумовлюючи відсутність кисню та забрудненість шару сірководнем з глибини 200 м. Глибина Чорного моря 2245 м.

Поверхневі течії Чорного моря становлять систему циклічних коловоротів, основний з них проходить уздовж берегів моря проти годинникової стрілки, західний

і східний коловороти утворюють внутрішні циклонічні течії. На обмін природних вод Чорного моря суттєво впливає двошарова система течій – поверхнева течія до Мармурового моря і глибинна – в протилежному напрямку.

Органічне життя зосереджене головним чином у поверхневому шарі моря. В Чорному морі нараховується більше 2000 видів морських організмів. Рибні ресурси представлені понад 160 видами риб; промислове значення мають камса, ставрида, шпроти, кефаль, камбала, оселедець, осетрові (білуга, осетер, севрюга).

У Чорному морі зустрічаються три види дельфінів, промисел на них заборонений з 1966 року.

З нерибних ресурсів велике значення мають водорості (філофлора, цистозіра, зостера) і безхребетні м'якотілі: мідії, креветки, устриці та інші.

Велике значення мають різні аквакультури, зокрема штучне розведення мідій, форелі, а також акліматизація лосося, окуня, далекосхідної кефалі.

Із стародавніх часів Чорне море має велике транспортне значення. Найбільші порти на морі є Одеса, Іллічівськ, Миколаїв, Севастополь, Керч; у Росії – Новоросійськ, у Грузії – Батумі; у Румунії – Констанца; у Болгарії – Варна, Бургас; у Турції – Трабзон, Самсун, Зонгулдак. Узбережжя Чорного моря є важливою рекреаційною зоною, широко відомі чорноморські курорти.

Стратегічний план дій для відновлення та захисту Чорного моря був прийнятий в місті Стамбулі 30-31 жовтня 1996 року. Через Дунай надходить більше половини біогенного забруднення Чорного моря. Недостатнє очищення стічних вод є джерелом мікробіологічних забруднень. Серйозним забруднювачем екосистеми Чорного моря є нафта. Вона в море потрапляє з суден і наземних джерел. Вимагає удосконалення система експлуатації моря (вилів риби, ерозія берегів, неконтрольований розвиток промисловості).